

Research paper

The Relationship between Political Independence and Progress in the Intellectual worldview of Ayatollah Khamenei

Hassan Naemabadi

PhD in Political Science, member of the faculty of the Political Science Department and professor at Shahid Mahallati University of Islamic Sciences, Qom, Qom, Iran (Corresponding author).

hn35047219@gmail.com

0000-0000-0000-0000

Shokrollah Abdollahi Avini

Master's degree in Political Science Teacher Training, Islamic Revolution Orientation.

shoabd1358@gmail.com

0000-0000-0000-0000

Abstract

Today, independence and progress are among the main priorities and most significant goals of political systems, forming the foundation of the intellectual framework of leaders and statesmen in all societies. Comprehensive progress is achieved through the provision of essential strategies with well-defined indicators. Political independence, as one of the fundamental pillars of any political system, plays a key role in achieving social, economic, and cultural development goals. In Ayatollah Khamenei's intellectual framework, this concept is not only regarded as a fundamental principle but also emphasized as a prerequisite for development and advancement in various dimensions. This article examines the relationship between political independence and progress in Ayatollah Khamenei's thought, answering the question of how political independence can lead to consolidated social and economic progress. Given the importance of explaining Ayatollah Khamenei's views as the leader and guide of the political system, this study explores the relationship between political independence and progress from two perspectives: the relationship between political independence and the progress indicators of the Islamic Republic of Iran, and the correlation between political dependency and backwardness. It also analyzes the concept of independence, its status, and its key characteristics through an explanatory approach. According to the findings of this study, the process of independence begins with political independence as the foundation, followed by economic independence, and ultimately culminates in cultural independence. Political independence also enables countries to make decisions free from foreign interference, thereby preserving their national identity and culture.

Keywords: Ayatollah Khamenei, independence, political independence, politics, progress, development.

مقاله پژوهشی

رابطه استقلال سیاسی و پیشرفت در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای

حسن نعیم آبادی

دکتری علوم سیاسی، عضو هیات علمی گروه علوم سیاسی و استادیار دانشگاه علوم اسلامی شهید محلاتی قم، ایران (نویسنده مسئول).

hn35047219@gmail.com

0000-0000-0000-0000

شکراله عبدالهی آوینی

دانش آموخته کارشناسی ارشد تربیت مربی علوم سیاسی گرایش انقلاب اسلامی.

shoabd1358@gmail.com

0000-0000-0000-0000

چکیده:

امروزه، استقلال و پیشرفت مورد توجه و از مهم‌ترین اهداف نظام‌های سیاسی بوده و زیربنا و اساس فکری رهبران و دولتمردان تمام جوامع، پیشرفت همه‌جانبه از طریق ارائه راه‌کارهای اساسی با شاخصه‌های مشخص تشکیل است. استقلال سیاسی به‌عنوان یکی از ارکان اساسی هر نظام سیاسی، نقشی کلیدی در تحقق اهداف و پیشرفت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایفا می‌کند. در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، این مفهوم نه تنها به‌عنوان یک اصل بنیادی مطرح می‌شود، بلکه به‌عنوان پیش‌شرطی برای پیشرفت و توسعه در ابعاد مختلف نیز مورد تأکید قرار می‌گیرد. این مقاله به بررسی رابطه میان استقلال سیاسی و پیشرفت در اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای می‌پردازد و به این سؤال پاسخ می‌دهد که چگونه استقلال سیاسی می‌تواند به پیشرفت‌های قوام‌یافته اجتماعی و اقتصادی منجر شود. با توجه به اهمیت تبیین آرای آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان رهبر و سکان‌دار نظام سیاسی، پژوهش حاضر به تبیین رابطه میان استقلال سیاسی و پیشرفت، از دو جنبه، رابطه استقلال سیاسی با شاخصه‌های پیشرفت جمهوری اسلامی ایران و نسبت بین وابستگی سیاسی و عقب‌ماندگی و همچنین موضوع استقلال، جایگاه و شاخصه‌های آن به روش تبیینی پرداخته است. بر اساس یافته‌های پژوهش، فرایند استقلال از استقلال سیاسی به‌عنوان پایه و اساس استقلال، شروع، سپس به استقلال اقتصادی و در نهایت به استقلال فرهنگی ختم می‌شود؛ همچنین استقلال سیاسی به کشورها این امکان را می‌دهد که بدون دخالت خارجی تصمیم‌گیری کنند و در نتیجه، هویت ملی و فرهنگ خود را حفظ نمایند.

واژگان اصلی: آیت‌الله خامنه‌ای، استقلال، استقلال سیاسی، سیاست، پیشرفت، توسعه.

دسترسی به مقالات نشریه علمی مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی (Open Access) است.

نشریه علمی «مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی» تحت مجوز بین‌المللی Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0

مستولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرات مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی نمی‌باشد.

Doi: 10.22034/irsj.2025.405932.1006

مقدمه و بیان مسئله

پیشرفت و تکامل، یک احساس فطری و درونی است که در ذات انسان نهفته است و از ابتدای خلقت به دنبال تغییر و تحول در وضع موجود خویش و جامعه ساکن در آن بوده تا با استفاده از روش‌های مختلف به وضع مطلوب مورد نظر خود برسد. نکته اساسی این می‌تواند باشد که انسان، برای رسیدن به پیشرفت و یا به تعبیر اندیشمندان غربی، توسعه، گام‌های مهمی را در طول تاریخ برداشته است.

تاریخ معاصر ایران همواره با موضوع وابستگی‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی گره‌خورده است. از قرن نوزدهم، ایران به‌عنوان کشوری با تاریخ غنی و هویت فرهنگی بزرگ، تحت تأثیر قدرت‌های استعماری قرار گرفت. این وابستگی به‌ویژه در دوران قاجار و سپس در زمان پهلوی‌ها تشدید شد. در این دوره‌ها، کشور نه‌تنها منابع طبیعی خود را به‌طور ناعادلانه به قدرت‌های خارجی می‌فروخت، بلکه تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اقتصادی آن نیز تحت تأثیر این قدرت‌ها قرار داشت (محمودآبادی، ۱۳۹۲).

تحولات سیاسی اوایل قرن بیستم، به‌ویژه جنگ جهانی اول و دوم، روند وابستگی ایران را پیچیده‌تر کرد. با وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ و استقرار نظام جمهوری اسلامی، رویکردی جدید به مفهوم استقلال سیاسی در جامعه ایرانی آغاز شد. امام خمینی^(ره) با شعار «نه شرقی، نه غربی» به دنبال پی‌ریزی نظامی بود که قادر به برخاستن از زیر بار دخالت‌های خارجی باشد (خودنگاری، ۱۳۸۴). این رویکرد همواره در تفکر آیت-الله خامنه‌ای که به‌عنوان رهبر بعد از امام خمینی^(ره) شناخته می‌شود، ادامه یافت؛ ایشان به‌عنوان یکی از ارکان فکری نظام، در دوره‌های مختلف به تأکید بر استقلال سیاسی پرداخته و آن را به‌عنوان پیش‌شرطی برای پیشرفت و توسعه در کشور محسوب کرده است؛ بنابراین استقلال به‌عنوان تأمین‌کننده امنیت یک کشور، اصل بنیادین موجودیت کامل و شرط لازم در شکوفایی و پیشرفت یک جامعه محسوب می‌شود. پژوهش حاضر در پی پاسخ به این پرسش است که چه رابطه‌ای میان استقلال سیاسی و پیشرفت جمهوری اسلامی ایران از منظر آیت‌الله خامنه‌ای می‌تواند وجود داشته باشد؟

پژوهش در زمینه «رابطه استقلال سیاسی و پیشرفت» در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای از زمره موضوعات حائز اهمیت است که نه تنها به درک بهتری از اندیشه‌های ایشان کمک می‌کند بلکه به ارزیابی و تحلیل سیاست‌های کلان جمهوری اسلامی نیز کمک می‌نماید. به‌ویژه در شرایط کنونی که تغییرات جهانی و چالش‌های داخلی و خارجی بسیاری را فراروی کشور قرار داده است، این موضوع ضرورت بیشتری پیدا می‌کند. از طرف دیگر بررسی رابطه میان استقلال سیاسی و پیشرفت به ما این امکان را می‌دهد که اصول بنیادی تفکر آیت‌الله خامنه‌ای را بهتر درک کنیم. ایشان همواره بر این نکته تأکید دارند که استقلال سیاسی به‌عنوان یک ارزش محوری، در استراتژی توسعه کشور نقش‌آفرینی می‌کند. این ارزیابی می‌تواند مبنای روشنی برای تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های آینده قرار گیرد. همچنین پژوهش در این زمینه به شفاف‌سازی اصول بنیادی، پاسخ به چالش‌های معاصر، تأثیر بر توسعه پایدار، تقویت هویت ملی و ارائه نظریاتی برای آینده نمایان می‌شود. این موضوع نه تنها درک بهتری از سیاست‌های کلان جمهوری اسلامی را به همراه دارد بلکه می‌تواند بستری مناسب برای راهکارهای عملی در جهتی مستحکم‌تر و پایدارتر فراهم آورد.

۱. پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش در زمینه رابطه استقلال سیاسی و پیشرفت در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای شامل بررسی‌ها، مقالات، کتاب‌ها و منابع مختلفی است که تأکید بر تأثیرات استقلال سیاسی بر پیشرفت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دارد. بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد که اثر مستقلى که به این موضوع پرداخته باشد، وجود ندارد و صرفاً دو موضوع استقلال سیاسی و پیشرفت به‌صورت جداگانه در کتب و مقالات متعددی مورد بررسی قرار گرفته است؛ بنابراین با توجه به خلأ موجود و نبود اثر مستقل در مورد این موضوع، از منابع زیر که دارای اهمیت بالایی در روند شکل‌گیری این تحقیق داشتند، بهره‌برداری خواهد شد؛ کتاب استقلال، آزادی در مقیاس یک ملت نوشته سعیدی (۱۳۹۴)، به دنبال بیان اهمیت گفتمان انقلاب اسلامی و شاخصه‌های این گفتمان از جمله استقلال، آزادی،

عدالت و استکبارستیزی و غیره حول محور اسلام ناب بوده و خطر تحریف این گفتمان را یادآوری کرده و راهکار مقابله با این خطر را پالایش و بازتولید مداوم برای رسوب-شدگی و تثبیت موقت معنایی می‌داند. در پژوهشی دیگر یوسف زاده (۱۴۰۰) با عنوان «مبانی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت» تأکید می‌کند بحث از فرایند تحول و پیشرفت حیات انسانی از سابقه غنی و پرمایه‌ای در اندیشه اسلامی برخوردار است. علمای بزرگ و متفکران برجسته هر عصر و زمان، علاوه بر اینکه سرآمدان اقوام گذشته به شمار می‌روند عصاره و برآیند اندیشه‌ای همان دوره نیز تلقی می‌شوند. اثر دیگر کتاب مجموعه مقالات نخستین همایش ملی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در مقالات متعدد در مورد مفهوم الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، ضرورت‌ها، مؤلفه‌ها، معیارهای توسعه، مبانی توسعه غربی و بازشناسی مفهوم توسعه و پیشرفت از دیدگاه اسلام است.

۲. روش پژوهش و چهارچوب نظری

برای تحلیل و درک رابطه استقلال سیاسی و پیشرفت در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، نیاز است که چهارچوب نظری مشخصی برای پژوهش تدوین گردد. از آنجا که نظریه توسعه پایدار بر توسعه را بر مبنای استقلال، عدالت اجتماعی و حفاظت از محیط زیست و نظریه اقتصاد مقاومتی بر تقویت ساختار اقتصادی از طریق خودکفایی و عدم وابستگی به بیگانگان تأکید دارد، این نظریه‌ها می‌تواند به تبیین چگونگی ارتباط استقلال سیاسی با پیشرفت بپردازد. همچنین پژوهش حاضر از روش کیفی استفاده می‌کند، در این روش داده‌های جمع‌آوری شده از طریق تحلیل محتوای کیفی و مقایسه حوادث و سیاست‌ها تجزیه و تحلیل می‌شوند. این روند تا حدی خواهد بود که بتوان ارتباط مؤثر میان استقلال سیاسی و پیشرفت را در ساختار فکری آیت‌الله خامنه‌ای مشخص کرد. به‌طور کلی مدل تحلیلی این پژوهش می‌تواند شامل طراحی گرافیکی از رابطه میان استقلال سیاسی و پیشرفت باشد. این مدل به‌صورت یک شبکه از متغیرها و مؤلفه‌ها خواهد بود که شامل استقلال سیاسی (تحلیل داده‌ها و شواهد مربوط به استقلال)، پیشرفت (ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) و تأثیرات (سیاست‌های داخلی و خارجی، روابط بین‌الملل) می‌شود.

این مدل می‌تواند به آشکارسازی روابط علت و معلولی بین این دو مفهوم کلیدی یاری رساند و نقاط قوت و ضعف این رابطه را به روشنی نمایان کند.

۱-۲. استقلال

از نظر واژه‌شناسی؛ کلمه استقلال از باب استفعال و با واژه‌هایی چون قلیل، قلت و تقلیل مرتبط است و در معنی، کم کردن و به حداقل رساندن است. ملت استقلال طلب می‌خواهد وابستگی‌ها را تحلیل بدهد و اتکای به دیگران را به حداقل برساند (منصوری، ۱۳۷۴). تعریف مفهومی استقلال عبارت است از «داشتن قدرت تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری همراه با اعمال این تصمیم‌ها و سیاست‌ها در حیطه حاکمیت» (آقا بنخشی، ۱۳۷۶).

۲-۲. استقلال سیاسی

استقلال سیاسی به این معنی است که مدیران، مسئولان و سران کشور، در تعیین راه و روش و اجرای برنامه‌های کشور تابع دستور بیگانگان و مداخله آن‌ها نباشند. در واقع استقلال سیاسی، عبارت است از: «اعمال قدرت یک دولت در اداره امور داخلی و خارجی خود بدون جلب نظر و موافقت یک دولت دیگر».

۳-۲. سیاست

در لغت به معنی حکومت کردن، حکومت، تدبیر خط مشی، دیپلماسی و در مفهوم به معنی اداره و مراقبت امور داخلی و خارجی کشور و همچنین به معنی حکم راندن به رعیت و اداره کردن امور داخلی و خارجی کشور آمده است.

۴-۲. پیشرفت

در لغت به معنی ارتقا، ترفیع، ترقی و تعالی آمده است؛ ولی در اصطلاح عبارت است از حرکت به جلو یا حرکت به جهت معین و مفهوم آن در مقابل بازگشت و تأخر است.

۲-۵. توسعه

برخی اندیشمندان توسعه را تغییرات کیفی در خواسته‌های اقتصادی، نوع تولید، انگیزه‌ها و سازمان تولید می‌دانند؛ درحالی‌که برخی دیگر آن را نوعی تکامل فکری و فرهنگی جامعه ارزیابی می‌کنند. در مفهوم علمی، توسعه، مبین یک نوع بازسازی کامل جامعه و به عبارت دیگر، تحول تمدنی به تمدن دیگر است (قره‌باغیان، ۱۳۷۰). سازمان ملل متحد توسعه را این‌گونه تعریف نموده است: توسعه فرایندی است که کوشش‌های مردم و دولت را برای بهبود اوضاع اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی هر منطقه متحد ساخته و آن‌ها را به‌طور کامل برای مشارکت در پیشرفت ملی توانا می‌سازد.

۳. یافته‌های پژوهش

۳-۱. شاخصه‌ها و مؤلفه‌های پیشرفت از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

پیشرفت و توسعه یکی از مسائلی است که همواره در بطن هر جامعه‌ای نهادینه شده و به‌عنوان یک هدف اجتماعی و اقتصادی مورد توجه قرار می‌گیرد. در نظام اسلامی ایران، با توجه به شرایط خاص جهانی و منطقه‌ای، مفهوم پیشرفت از منظر آیت‌الله خامنه‌ای، ابعادی فراگیر و عمیق پیدا کرده است. ایشان با درک صحیح از نیازها و چالش‌های جامعه، به تبیین مفاهیم و شاخص‌های پیشرفت پرداخته و بر لزوم اتکا به مؤلفه‌های اسلامی و آرمان‌های انقلاب تأکید دارند. از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، پیشرفت محدود به صرف توسعه اقتصادی یا صنعتی نیست؛ بلکه شامل ابعاد مختلفی نظیر علم و دانش، استقلال سیاسی، اقتصاد مقاومتی، حفظ هویت فرهنگی، عدالت اجتماعی و وحدت ملی می‌شود. این ابعاد به‌عنوان ارکان بنیادین پیشرفت در نظر گرفته می‌شوند و تحقق هر یک از آن‌ها به تشکیل جامعه‌ای پویا و بالنده منجر خواهد شد. این مؤلفه‌ها و شاخصه‌ها نه تنها شناخت بهتری از رویکرد آیت‌الله خامنه‌ای در قبال پیشرفت به دست می‌دهد، بلکه راهگشای تحقق اهداف والای نظام اسلامی در عرصه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خواهد بود. در این راستا، تبیین مؤلفه‌های پیشرفت از منظر آیت‌الله خامنه‌ای به ما کمک می‌کند تا در مسیر دستیابی به پیشرفت واقعی و پایدار قرار بگیریم.

۲-۳. مؤلفه‌های مادی پیشرفت

جدول ۱: مؤلفه‌های معنوی پیشرفت

ردیف	مؤلفه‌های مادی پیشرفت	تاریخ بیانات
۱	گسترش عدالت	۱۳۸۸/۰۱/۰۱
۲	تضمین‌کننده استقلال کشور	۱۳۸۸/۰۲/۲۷
۳	درون‌زا و برون‌گرا	۱۳۹۵/۰۸/۱۲
۴	پیشرفت در زیرساخت‌های اقتصادی	۱۳۷۵/۰۶/۰۸
۵	پیشرفت در مباحث نظامی	۱۳۷۲/۰۷/۰۷
۶	پیشرفت در مباحث صنعتی	۱۳۸۹/۰۱/۰۹ - ۱۳۸۵/۰۸/۱۷
۷	پیشرفت در مباحث کشاورزی	۱۳۸۴/۱۰/۱۴
۸	پیشرفت در معماری اسلامی	۱۳۷۸/۰۲/۰۸
۹	پیشرفت علم و دانش و فناوری	۱۳۸۵/۰۷/۱۳ ۱۳۸۵/۰۱/۰۱
۱۰	اقتصاد مقاومتی	۱۴۰۲/۰۱/۱۵ ۱۳۹۹/۱۰/۱۹

۱-۲-۳. مؤلفه‌های معنوی پیشرفت

جدول ۲: مؤلفه‌های معنوی پیشرفت

ردیف	مؤلفه‌های معنوی پیشرفت	تاریخ بیانات
۱	پیشرفت در تقوا	۱۳۷۳/۰۶/۰۴
۲	پیشرفت در جهت قرب و رضای خدا و حرکت به سمت حیات طیبه	۱۳۶۸/۱۲/۰۵ - ۱۳۷۴/۰۷/۲۲
۳	تقویت هویت اسلامی و اعتماد به نفس ملی	۱۳۹۷/۰۴/۰۹ - ۱۳۹۰/۱۱/۱۴

۱۳۷۰/۰۱/۲۹	پیشرفت در دستیابی به لذات معنوی	۴
۱۳۸۷/۰۶/۰۲	پیشرفت در عقلانیت	۵
۱۳۸۵/۰۸/۱۸	تقویت عواطف و محبت در میان انسان‌ها	۶
۱۳۹۴/۱۲/۲۰	پیشرفت حقیقی باشد	۷
۱۳۸۴/۰۲/۱۴ ۱۳۸۴/۰۱/۰۱	تقویت همبستگی ملی و مشارکت عمومی	۸
۱۳۶۸/۱۰/۲۶	پیشرفت در رشد حجاب	۹

۴. استقلال سیاسی و شاخصه‌های آن از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

استقلال و نفی سلطه بیگانگان از نقطه‌نظر فکری در اندیشه اسلامی از مبانی مستحکمی برخوردار است. در منابع اصلی آن از جمله قرآن کریم و سنت و سیره ائمه معصومین^(ع) همواره بر استقلال و عزت مسلمانان و جامعه اسلامی و نفی سلطه بیگانگان تأکید دارند؛ «لَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ وَ قَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا» (نهج البلاغه، خطبه ۱۲۹) و به تبع آن، امامین انقلاب اسلامی ایران نیز بر این موضوع مهم و حیاتی، هم در گفتار و هم در رفتار فردی و اجتماعی خویش، توجه ویژه‌ای داشته و دارند. از منظر امامین انقلاب، استقلال، یک مفهوم سازه‌ای است و بر این اساس استقلال در دو سطوح درونی (فکری، باطنی) و بیرونی مطرح می‌شود. از منظر ایشان، پایه‌ای‌ترین سطح استقلال، استقلال درونی (سطح فردی) بوده و سطح دوم، به استقلال بیرونی مربوط می‌شود. استقلال در سطح بیرونی نیز شامل، استقلال در سطوح ملی، جهان اسلام و کلان جهانی (نظام بین‌الملل) مربوط می‌شود. لازم به ذکر است که استقلال در سطح ملی، خود به پنج حوزه، شامل: عدم وابستگی به بیگانگان، نفی سلطه و دخالت بیگانگان، قطع نفوذ بیگانگان، اداره (مدیریت) مستقل مملکت و حوزه پنجم، مربوط به خروج از نفوذ بیگانگان است (مباحث دکتر لکزائی با موضوع راهبرد استقلال در اندیشه امام و آیت‌الله خامنه‌ای).

استقلال در سطح جهان اسلام نیز به نظریه اتحاد جماهیر اسلامی و در سطح جهانی؛ مبارزه و رویارویی با تکاپوهای سلطه‌گرانه آمریکا به‌عنوان رئیس نظام سلطه در جهان امروز مطرح است.

با بررسی بیانات ایشان در خصوص مؤلفه‌های استقلال سیاسی، شاخصه‌های زیر را می‌توان مطرح نمود:

جدول ۳: مؤلفه‌های استقلال سیاسی

ردیف	شاخصه‌های استقلال سیاسی	تاریخ بیانات
۱	عدم وابستگی	۱۳۹۶/۰۷/۲۶
۲	نفی سلطه و دخالت بیگانگان	۱۳۹۴/۰۴/۲۰
۳	قطع نفوذ بیگانگان	۱۳۹۴/۰۵/۲۶ - ۱۳۸۲/۱۱/۲۴
۴	اداره (مدیریت) مستقل مملکت	۱۳۹۱/۰۶/۲۸
۵	خروج از نفوذ بیگانگان	۱۳۸۱/۰۳/۱۴
۶	نقش‌آفرینی مردم در عرصه‌ها و ساختارهای سیاسی کشور و نفی استبداد	۱۳۸۳/۱۰/۱۹ - ۱۳۶۸/۱۱/۲۰ ۱۳۸۰/۱۲/۲۷
۷	منزوی نبودن کشور	۱۳۸۸/۰۹/۱۵
۸	استبداد ستیزی	۱۳۷۷/۰۱/۰۱
۹	خودباوری و عزت ملی مردم و مسئولین	۱۳۸۸/۱۱/۳۰

۴-۱. استقلال سیاسی و پیشرفت

«استقلال» کلیدواژه مهمی است که آیت‌الله خامنه‌ای از ابتدای قبول مسئولیت و زعامت مسلمین در طول سی سال گذشته بارها در بیانات خویش به آن اشاره و بر اهمیت آن تأکید داشته‌اند. با نظر به دیدگاه‌های ایشان در خصوص استقلال سیاسی و رابطه آن با پیشرفت کشور، ابتدا به بررسی اولین بیانات ایشان در سال ۶۸/۰۹/۰۱ و در دیدار ائمه جمعه و مسئولان و اقشار مختلف مردم سراسر کشور با ایشان شروع می‌کنیم؛ در این دیدار، آیت‌الله خامنه‌ای، ضمن توصیه ملت به ابتکار و تلاش خود و با قوت مدیریتی که بر آن اعمال می‌شود و نیز با وحدتی که همه مردم در جهت آزادی و استقلال دارند و

همچنین بر آشنایی آن‌ها با توطئه‌ها و ترفندهای تبلیغی دشمن و حرکت به سمت آزادی و استقلال کامل اقتصادی، همه را بر این نکته مهم رهنمون می‌سازند که مقدمه استقلال اقتصادی، استقلال سیاسی است و کشورهایی که از لحاظ سیاسی وابسته باشند، نه تنها قادر نبوده، بلکه انگیزه نخواهند داشت که آزادی و استقلال اقتصادی خود را به دست بیاورند. ایشان در این مراسم ضمن یادآوری این موضوع مهم، مبنی بر وجود، استقلال و آزادی سیاسی در مملکت ایران، همه را به دنبال آن، یعنی استقلال اقتصادی و بالاتر از همه به استقلال فرهنگی متوجه می‌سازند؛ آن فرهنگی که مستقل بوده و نشانه‌های فرهنگ منحط و فاسد غربی را از جامعه طرد نماید. با جستاری در کلیدواژه استقلال و پیشرفت در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای به این نکته اساسی می‌رسیم که ایشان همیشه بر اهمیت استقلال سیاسی به‌عنوان قدم اول استقلال جمهوری اسلامی ایران تأکید داشته و بر این امر مهم مصر هستند که ما سه نوع استقلال داریم که مرحله اول آن استقلال سیاسی است. ایشان استقلال سیاسی را در خدمتگزاری مسئولین به مردم و دفاع از حقوق آن‌ها در برابر قدرت‌های مستکبر تعریف کرده و این‌طور بیان می‌کنند. «استقلال سیاسی، یعنی این‌که امروز کسانی بر این مملکت حکومت می‌کنند که مردم می‌خواهند» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۷۲/۰۲/۱۵).

البته ایشان استقلال سیاسی را شرط لازم برای پیشرفت کشور دانسته ولی شرط کافی نمی‌دانند و به سه نوع استقلال سیاسی، اقتصادی و فرهنگی تأکید داشته و این‌گونه می‌فرمایند که «سه نوع استقلال داریم این سه نوع، پشت سرهم‌اند. یکی مشکل است؛ دومی از اوّلی مشکل‌تر است؛ سومی از همه مشکل‌تر است؛ آن‌که مشکل است و ملت ما آن مشکل را حل کرد و نتایجش را به‌دست آورد، «استقلال سیاسی» است» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۷۲/۰۲/۱۵)؛ بنابراین می‌توان به این نتیجه رسید که ایشان ضمن توجه به اهمیت استقلال سیاسی به‌عنوان اولین قدم برای رشد و پیشرفت کشور به این امر مهم تأکید دارند که استقلال سیاسی مقدمه‌ای است برای رسیدن به وجوه بعدی استقلال که همان استقلال اقتصادی و فرهنگی است؛ که برای رسیدن به پیشرفت همه‌جانبه کشور، لازم و ضروری است.

۴-۲. رابطه میان شاخصه‌های استقلال سیاسی و پیشرفت از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

نظام جمهوری اسلامی ایران از بدو پیروزی تا به امروز، همیشه در معرض تهدیدات متعدد از سوی دشمنان خارجی و منافقین داخلی به‌عنوان بازوان اجرایی دشمنان خارجی، بوده است. از جمله مهم‌ترین و اثرگذارترین تهدیدات دشمن، تهدید نرم است که در حوزه فکر و اندیشه مردم و مسئولین رسوخ پیدا می‌کند. یکی از موضوعات مهم در تهدید نرم، ایجاد تردید در میان مسئولین و مردم، نسبت به اهمیت و ضرورت استقلال سیاسی، به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین شعارهای انقلاب اسلامی و توصیه و تجویز وابستگی و تسلیم شدن در برابر دشمنان انقلاب اسلامی، برای رسیدن به توسعه است؛ در حالی که استقلال سیاسی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌ها و از شرط‌های لازم برای پیشرفت هر جامعه‌ای از جمله جمهوری اسلامی ایران است. استقلال سیاسی از جمله مؤلفه‌های اساسی است که در تبیین پیشرفت از منظر آیت‌الله خامنه‌ای نقش بسزایی ایفا می‌کند. ایشان بر این باورند که دستیابی به پیشرفت بدون داشتن استقلال سیاسی امکان‌پذیر نیست و تحقق اهداف عالی نظام اسلامی مستلزم خودکفایی در تصمیم‌گیری‌های سیاسی است. آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان سکان‌دار کشتی انقلاب اسلامی، حافظ و تقویت‌کننده گفتمان انقلاب اسلامی در دریای پرتلاطم عصر حاضر و در مقابل دشمنان (گفتمان رقیب)، توجه خاصی به اهمیت موضوع استقلال سیاسی و تأثیر آن بر پیشرفت همه‌جانبه نظام اسلامی دارند. ایشان ابتدا به القانات دشمن در مورد این موضوع پرداخته و متذکر می‌شوند که دشمن در صدد تغییر محاسبات مسئولین و مردم در جهت تأمین منافع خود است. ایشان در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، در مورد تهاجم دشمن به شعارهای اصلی انقلاب این‌گونه بیان می‌دارند: «یکی از نکات مهمی که باید توجه داشته باشیم و توجه بدهیم مردم را، این است که فهم و ادراک ما آماج حمله دشمن است؛ یعنی دشمن سعی فراوانی می‌کند که ادراک ما را از واقعیت، فهم ما را از واقعیت منحرف کند. فهم «ما»، یعنی چه [کسانی]؟ یعنی تصمیم‌سازان، تصمیم‌گیران، آحاد مردم و افکار عمومی. سعی‌شان این است که منافع ملی ما را طبق خواست خودشان تعریف کنند ... می‌خواهند ما باور کنیم که مصلحتمان در تسلیم شدن است؛ این را می‌خواهند و اصرار بر این است؛ یعنی اندیشه مسئولین کشور

آماج حمله آن‌ها است. [می‌گویند] مصلحت ما، راه نجات ما از مشکلات کشور، دست برداشتن از شعار انقلابی است؛ در حالی که اصلاً علاج مسائل کشور پافشاری بر همین مسائل انقلابی و شعارهای انقلابی و راه انقلابی است». (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۸/۰۷/۰۴).

بنابراین در فرایند پیشرفت و تکامل، برای جامعه و نظام اسلامی اهمیت تبیین رابطه استقلال سیاسی و پیشرفت از دو بُعد سلبی و ایجابی مطرح است؛ زیرا از طرفی، پیشرفت و پیمودن راه تکامل در صورتی امکان‌پذیر است که تمام تصمیمات و ارائه راه‌کارها با توجه به نیازهای اساسی جامعه و با درک کامل و عمیق نسبت به آن صورت گرفته و از دخالت بیگانگان به دور باشد؛ و از طرف دیگر، بر اساس اندیشه اسلامی، جامعه‌ای، آرمانی و پیشرفته تلقی می‌شود که قوانین الهی در آن حاکم باشد؛ چه آنکه بر مبنای هستی‌شناختی در اندیشه اسلامی، حاکمیت اصلی از آن خداوند بوده و این حاکمیت، عام و همه‌جانبه است و تمام ابعاد سیاسی و اجتماعی جامعه اسلامی را در برمی‌گیرد، به‌گونه‌ای که اطاعت از بیگانگان، اطاعت از طاغوت تلقی می‌شود. بر این اساس، تعالی و پیشرفت جامعه در گرو مستقل بودن آن است و استقلال سیاسی یکی از الزامات پیشرفت محسوب شده و پیشرفت واقعی با وابسته بودن در سیاست و اقتصاد و غیره سازگاری ندارد. به‌طور کلی نقش استقلال سیاسی در تحقق پیشرفت از منظر آیت‌الله خامنه‌ای به‌وضوح روشن است. استقلال سیاسی نه‌تنها پیش‌شرطی برای تأمین امنیت و توسعه اقتصادی است، بلکه موجب توانمندی کشور در برابر چالش‌ها و تهدیدات خارجی نیز می‌گردد. بدون آنکه کشور به استقلال سیاسی دست یابد، تلاش‌ها برای پیشرفت به آسانی به نتیجه نخواهد رسید؛ بنابراین، توجه به این شاخصه در طراحی و اجرای راهبردهای توسعه‌ای نظام اسلامی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

۴-۲-۱. استقلال سیاسی و پیشرفت معنوی

با مرور بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص رابطه میان خود اتکایی و پیشرفت در امور معنوی، بر این امر تأکید دارند که انقلاب اسلامی یک سخن نویی را برای جهانیان، مطرح نموده است. ایشان معتقدند که «این انقلاب، زمانی به وقوع پیوست که اندیشه غالب، در

میان کشورهای دنیا، اعم از بلوک شرق مارکسیستی و جبهه غرب لیبرالیستی، مادی‌گرایی بوده و نقشی برای دین و معنویت در اداره امور کشور و مردم قائل نبودند و دین و معنویت را یک امر فردی تلقی کرده که باید در پستوی خانه‌ها قرار داشته باشد. ولی این انقلاب ثابت کرد که هم‌زمان با حفظ استقلال سیاسی می‌تواند معنویت و دین‌داری خودش را نیز حفظ کرده، بلکه استقلال خودش را هم مرهون دین‌داری و معنویت خودش بداند و در طول حیات بابرکت خود همه تلاش خود را بر گسترش اخلاق و معنویت و غیره در میان مردم نموده است. به‌زعم ایشان مسئولین کشور باید به فکر رشد مادی و معنوی ملت در حال و آینده باشند. هرچند که نظام جمهوری اسلامی در این راه پیشرفت‌های زیادی کرده است» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۸۲/۰۹/۲۵).

۴-۲-۲. استقلال سیاسی و پیشرفت اقتصادی

با بررسی فرمایشات آیت‌الله خامنه‌ای از بدو قبول مسئولیت رهبری، ایشان به دفعات و به مناسبت‌های مختلف بر حرکت رو به رشد پیشرفت اقتصادی کشور که در اثر وقوع انقلاب اسلامی و ناشی از استقلال سیاسی جمهوری اسلامی ایران است، تأکید کرده و این موضوع را قابل مقایسه با دوران قبل از انقلاب نمی‌دانند. ایشان به پیشرفت‌های مختلف اقتصادی جمهوری اسلامی ایران از جنبه مختلف پرداخته و آن را به‌عنوان یکی از امتیازات نظام جمهوری اسلامی برمی‌شمارند. از نظرگاه ایشان وقتی که در یک کشور، توسعه سازندگی و زیرساخت‌های اقتصادی، صحیح و مستحکم بنا می‌شود و وقتی که حرکت سازندگی در کشور به وجود می‌آید؛ کشور از اعتلای سیاسی، هم در داخل و هم در خارج برخوردار می‌شود، یعنی استحکام سیاسی تا حدود زیادی، ناشی از استحکام فعالیت‌های سازندگی در کشور است که خوشبختانه این کار انجام گرفته است (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۷۵/۰۶/۰۸). در زمینه رشد اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در مقایسه با دوران رژیم پهلوی، به ذکر نمونه‌های مختلف از جمله هدفمند کردن یارانه‌ها برای ایجاد عدالت اجتماعی، افزایش صادرات غیرنفتی به‌منظور کاهش وابستگی به نفت، خودکفایی در تولید بنزین، ایجاد مسکن روستایی و شهری، ایجاد بزرگراه‌ها و خطوط مواصلاتی، در ایجاد

ارتباطات الکترونیک که همه این‌ها برای کشور کارهای زیرساختی و زیربنایی است، اشاره می‌کنند.

۴-۲-۳. استقلال سیاسی و پیشرفت فرهنگی

برای بررسی بهتر پیشرفت فرهنگی که در سایه استقلال سیاسی جمهوری اسلامی ایران حاصل شده است، آیت‌الله خامنه‌ای به جنبه‌های مختلف پیشرفت فرهنگی از جمله ارزش‌های اسلامی، هویت فرهنگی، عدالت اجتماعی، گسترش روحیه ایثار و شهادت، جهاد فرهنگی و از خود گذشتگی، ترویج و تبلیغ ما می‌توانیم در بین آحاد مختلف مردم، اشاره می‌نمایند: «شهیدان ما در ظلمات مادیگری این دوران، بار دیگر فرهنگ شهادت را که بالاترین سطح فداکاری برای آرمان‌های بشری است زنده کردند و نور رستگاری را به انسان‌های پاک‌طینت و حق‌طلب نشان دادند». (خامنه‌ای، مکتوبات، ۱۳۸۰/۰۷/۰۵).

آیت‌الله خامنه‌ای در بحث تأثیر مثبت استقلال سیاسی بر گسترش فرهنگ اسلامی، با عناوین و از جهات مختلف مورد نظر قرار می‌دهند؛ مثل تغییر فرهنگ «نمی‌توانیم»، به فرهنگ «ما می‌توانیم» و همچنین آزادی از پنجه اسارت فرهنگ غرب و مبارزه با استحاله فرهنگ غربی از نمودهای پیشرفت فرهنگی به شمار می‌رود. ایشان در بحث هویت، بر این امر تأکید دارند که بعد از انقلاب، ملت ایران احساس هویت می‌کند؛ هویت اسلامی که هویت ایرانی هم نشئت گرفته از همین هویت اسلامی است. احساس می‌کند که ایران اسلامی همان هویت گمشده‌ای است که بایستی دوباره آن را به دست بیاورد و بر این اساس، آرمان‌های خود را معین و برنامه‌ریزی کند و تلاش و مجاهدت خود را شکل دهد. «در زمینه تولید کارهای زیربنایی، در زمینه تولید فرهنگ، از این قبیل فراوان است. ... امروز فرهنگ اصیل و فلسفه اسلامی و دانش‌های فرهنگی اسلامی در سطح دنیا به‌مرور در حال پیشرفت است و چشم‌هایی را خیره کرده. امروز فلسفه صدرایی ما چشم‌هایی را در دنیا به خودش خیره کرده؛ آن‌ها اظهار اعجاب می‌کنند؛ تحسین می‌کنند» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۸۳/۰۸/۱۵).

۴-۲-۴. استقلال سیاسی و پیشرفت علمی و فناوری

شاید، از بین مؤلفه‌های استقلال سیاسی، هیچ موضوعی به اندازه پیشرفت علمی و مباحث مربوط به آن، در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای نمود بیشتر نداشته باشد. ایشان در سخنرانی‌های متعدد و با حضور اقشار مختلف مردم خصوصاً دانشجویان و اساتید دانشگاه‌ها و مجامع علمی و همچنین در بیانیه گام دوم انقلاب تحت عنوان موتور پیشران کشور و در نخستین سرفصل و توصیه اساسی در پرتو امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده، تأکید ایشان بر پیشرفت علمی و فناوری کشورمان در دوران بعد از انقلاب بوده است. ایشان ضمن بیان پیشرفت‌های مختلف علمی در ابعاد مختلف و تأثیر این پیشرفت‌ها بر حرکت رو به جلوی کشور، بر حمایت قاطع از حرکت علمی کشورمان در سخنرانی‌های متعدد اشاره کرده‌اند. ایشان این پیشرفت‌ها را غیرقابل تصور برای مستکبران عالم دانسته و بر تلاش و همت مضاعف برای پیشرفت علمی مستمر تأکید دارند (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۷۴/۰۷/۲۴).

آیت‌الله خامنه‌ای بر این نکته تأکید دارند که پیشرفت جمهوری اسلامی در موضوعات متعدد از جمله در زمینه‌های علمی و فناوری، با وجود حملات متعدد از سوی دشمنان انقلاب بر علیه نظام اسلامی برای عقب‌نگه‌داشتن آن، رو به گسترش بوده است؛ که این پیشرفت‌ها را از نتایج استقلال سیاسی کشور و از برکات اسلام می‌دانند. از نمونه‌های عینی پیشرفت کشور که توسط آیت‌الله خامنه‌ای به دفعات بیان شده است؛ می‌توان به دستیابی به فناوری هسته‌ای، نانو فناوری، تکنولوژی هوا و فضا و ساخت سد و سیلو توسط مهندسين داخلی، همچنین پیشرفت در علوم و فنون دفاعی و نظامی که قابل مقایسه با دوران طاغوت نیست، اشاره کرد. «در طول سال‌های گذشته، از بعد از جنگ تا امروز، کارهای فراوانی در این کشور انجام شده؛ هرکس انکار کند، بی‌انصافی کرده است. ساخت زیربنای کشور، کارهای عمرانی فراوان، پیشرفت‌های علمی و فناوری، بنابراین در همه زمینه‌ها کار شده است.» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۸۴/۰۱/۰۱).

۴-۲-۵. استقلال سیاسی و پیشرفت دفاعی - نظامی

بر اساس اصول روابط بین‌الملل هر کشوری بسته به توانمندی‌ها و قدرت واقعی خود به‌خصوص قدرت نظامی، در تعامل با دیگر کشورها به‌خصوص رقبای، جایگاه و لحن خاصی خواهد داشت؛ اگر کشوری با توانمندی‌های ناچیز بخواند با لحنی آمرانه صحبت کند قطعاً در همه سطوح شکست را پذیرا خواهد شد. جمهوری اسلامی ایران نیز در همان اوایل پیروزی انقلاب، می‌توانست با ارسال پیام‌های اطمینان‌بخش برای کشورهای غربی، از آن‌ها اسلحه بگیرد و ژاندارم منطقه - آن‌هم زیر نظر آمریکا - باقی بماند و این کار مستلزم تقدیم همه دارایی‌ها و ثروت‌های خود به کشورهای غربی و از همه بدتر محروم شدن از هرگونه پیشرفت نظامی یا حتی امکان تقویت توانمندی‌های نظامی و دفاعی بود؛ اما ترجیح داد این توانمندی‌ها را خودش بسازد و تا به امروز هم موفق شده مسیر پیشرفت دفاعی و نظامی را با تکیه بر توانایی‌های داخلی به‌پیش ببرد. وضعیت پیشرفت دفاعی و نظامی جمهوری اسلامی ایران با وجود تحریم تسلیحاتی همه‌جانبه، به‌عنوان یکی از شاخصه‌های اصلی و اساسی استقلال سیاسی محسوب می‌شود. با نگاهی به روند پیشرفت توانمندی‌ها و قدرت دفاعی و نظامی جمهوری اسلامی ایران طی چند دهه گذشته و بررسی آن بر اساس گزارشات منتشر شده توسط مراکز و مؤسسات مهم مطالعاتی بین‌المللی، جمهوری اسلامی ایران سیر پیشرفت در این زمینه را روزبه‌روز افزایش داده و به پیشرفت‌ها و توانمندی‌های قابل توجهی دست یافته است. در این خصوص، آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان فرماندهی کل قوا، مباحث فراوانی را مطرح نموده و به جهت احاطه کامل بر این موضوع، از ابعاد و منظرهای مختلف، مورد ارزیابی قرار داده‌اند، ایشان یکی از علل پیشرفت در صنایع نظامی را بستن درهای سلاح و تجهیزات جنگی بر روی جمهوری اسلامی ایران توسط دشمنان انقلاب دانسته و بر این باورند که در غیر این صورت، ایران نمی‌توانست سلاح سبک کوچک هم تولید کند (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۷۶/۰۱/۲۷). ایشان در بیانات متعدد به پیشرفت‌های مختلف دفاعی و نظامی کشورمان در زمینه‌های مختلف از جمله ساخت هواپیما، ناوشکن، موشک و غیره اشاره دارند که در سایه استقلال سیاسی به دست آمده است (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۷۶/۰۷/۰۵).

۴-۲-۶. استقلال سیاسی و پیشرفت سطح رفاه عمومی

بررسی وضعیت معیشت و سطح رفاه عمومی مردم بر اساس آمار و ارقام، در دوران قبل و بعد از انقلاب و مقایسه این دو برهه از تاریخ ایران و بر اساس اسناد و مدارک معتبر علمی و بین‌المللی به‌خوبی تغییر محسوس در افزایش سطح رفاه عمومی مردم در دوره بعد از انقلاب را نشان می‌دهد (پرواند آبراهامیان، ایران بین دو انقلاب؛ نیکی کدی، ریشه‌های انقلاب ایران). آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان فردی که حداقل نیمی از عمر خویش را در دوران قبل از انقلاب سپری کرده و از نزدیک وضعیت معیشت و رفاه عمومی مردم آن دوره را لمس کرده‌اند و بر اساس حجم مطالعات و معلومات ایشان در مورد این موضوع، بهتر از هر فرد دیگری می‌توانند سطح پیشرفت در رفاه عمومی در بعد از انقلاب را مورد ارزیابی قرار دهند؛ با تأکید بر ماهیت اسلامی رشد و شکوفایی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و تفاوت اساسی آن با نظام سرمایه‌داری در میزان و نحوه برخورداری از سطح رفاه عمومی مردم، افزایش سطح رفاه عمومی، هم در بُعد کمی و هم در بُعد کیفی، در بعد از انقلاب را مورد تأکید قرار می‌دهند:

«اساس در نظام اسلامی، عبارت است از رفاه عمومی و عدالت اجتماعی. فرق عمده ما با نظام‌های سرمایه‌داری همین است؛ نظام اسلامی معتقد به یک جامعه ثروتمند است، نه یک جامعه فقیر و عقب‌مانده. معتقد به رشد اقتصادی است؛ ولی رشد اقتصادی برای عدالت اجتماعی و برای رفاه عمومی، مسئله اول نیست. آنچه در درجه اول است، این است که فقیر در جامعه نباشد؛ محروم نباشد؛ تبعیض در استفاده از امکانات عمومی نباشد. هر کس برای خودش امکاناتی فراهم کرد، متعلق به خود اوست؛ اما آنچه عمومی است - مثل فرصت‌ها و امکانات - متعلق به همه کشور است و نباید در این‌ها تبعیضی وجود داشته باشد. اسلام یک روش خاص برای خود دارد. مسلکی در مسائل اقتصادی جامعه اسلامی دارد و آن مسلک را طی می‌کند. اساس سیاست کلی اقتصادی کشور، عبارت است از رفاه عمومی و عدالت اجتماعی. البته ممکن است یک نفر با تلاش و استعداد بیشتر، بهره بیشتری برای خودش فراهم کند. این مانعی ندارد؛ اما در جامعه نباید فقر باشد. هدف

برنامه‌ریزان باید این باشد. سازمان برنامه و برنامه‌ریزان کشور، با این سیاست کلی و بر این اساس باید برنامه‌ریزی کنند». (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۷۲/۰۵/۱۲).

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

رابطه میان استقلال سیاسی و پیشرفت در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای به وضوح نشان‌دهنده اهمیت و تأثیرگذاری استقلال سیاسی بر ابعاد مختلف پیشرفت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. ایشان بر این باورند که استقلال سیاسی به‌عنوان پیش‌نیاز تحقق پیشرفت در هر کشور به شمار می‌آید و بدون آن، همه تلاش‌ها در این راستا ممکن است با مانع مواجه شود. ایشان در فرمایشات متعدد بر ضرورت استقلال سیاسی تأکید کرده و این مهم را به‌عنوان بستر سازنده امنیت ملی و قدرت ملی بیان کرده‌اند. تأثیر استقلال سیاسی بر خودکفایی اقتصادی و توانمندی کشور در برابر چالش‌های خارجی نیز از دیگر ابعاد حیاتی این رابطه به حساب می‌آید. وقتی یک کشور تحت تأثیر و وابسته به دیگران قرار می‌گیرد، امکان توسعه و پیشرفت در عرصه‌های مختلف به شدت کاهش می‌یابد. در نتیجه، کشورهای مستقل به آسانی قادر به اتخاذ تصمیمات راهبردی و اجرای سیاست‌های مؤثر در راستای توسعه خود هستند. آیت‌الله خامنه‌ای همچنین به اهمیت پیوند بین استقلال سیاسی و وحدت ملی اشاره کرده و بر این نکته تأکید دارند که تنها در شرایطی که یک ملت با همبستگی و اتحاد در مسیر استقلال سیاسی گام بردارد، می‌تواند در مسیر پیشرفت پایدار گام بردارد. تأکید ایشان بر ارزش‌های اسلامی، هویت فرهنگی و عدالت اجتماعی به‌عنوان مؤلفه‌های کلیدی در رسیدن به پیشرفت، نیز مؤید این نکته است که پیشرفت باید در چهارچوب اصول اخلاقی و فرهنگی جامعه اسلامی تحقق یابد. به‌طور کلی در جمع‌بندی، می‌توان گفت که استقلال سیاسی به‌عنوان یکی از ارکان اساسی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، نه تنها به تعریف و تبیین مفهوم پیشرفت کمک می‌کند، بلکه به‌طور مستقیم بر دستیابی به اهداف بلندمدت و آرمان‌های نظام اسلامی تأثیر می‌گذارد؛ بنابراین، توجه به این اصول در سیاست‌گذاری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی کشور امری ضروری و حیاتی است تا ایران اسلامی بتواند در عرصه‌های جهانی

به‌عنوان یک کشور مستقل، قوی و پیشرفته شناخته شود. استقلال سیاسی به‌عنوان یک ارزش بنیادین، مکانیسمی است که جامعه را قادر می‌سازد تا تحت هیچ شرایطی از اصول و ارزش‌های خود فاصله نگیرد. این استقلال، نه تنها موجبات عزت و کرامت ملی را فراهم می‌آورد، بلکه نیروهای داخلی را در مسیر دستیابی به اهداف توسعه‌ای و پیشرفت‌های پایدار متمرکز می‌کند. در این راستا، تأکید بر خودکفایی اقتصادی و تقویت زیرساخت‌های داخلی نیز بر اهمیت این مفهوم صحنه می‌گذارد. از طرف دیگر تحقق پیشرفت در کشور نیازمند یک رویکرد جامع و یکپارچه است که در آن استقلال سیاسی به‌عنوان اصلی‌ترین مؤلفه، در کنار دیگر مؤلفه‌ها همچون عدالت اجتماعی، توسعه پایدار و خودکفایی اقتصادی قرار گیرد. لذا با بررسی سلسله بیانات ایشان در این خصوص به این نتیجه می‌رسیم که ایشان برای تحقق استقلال و بر اساس اولویت، به سه وجه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی آن اشاره داشته و دستیابی به استقلال سیاسی را اولین قدم برای کسب استقلال همه‌جانبه یک کشور قلمداد می‌کنند؛ ولی ایشان کسب استقلال اقتصادی را مشکل‌تر از استقلال سیاسی و تحقق استقلال فرهنگی را مشکل‌تر از دستیابی به استقلال سیاسی و اقتصادی می‌دانند. از منظر ایشان جمهوری اسلامی ایران زمانی به پیشرفت واقعی خواهد رسید که به هر سه جنبه استقلال دست یافته باشد؛ بنابراین در راستای رسیدن ایران اسلامی به استقلال واقعی و همچنین به اهداف خود در عرصه ملی و جهانی به‌عنوان قدرتی معتبر و مستقل پیشنهاد می‌شود:

۱. تقویت فرهنگ استقلال سیاسی: برای دستیابی به پیشرفت پایدار، لازم است که فرهنگ استقلال سیاسی در میان آحاد جامعه نهادینه شود. این امر نیازمند آموزش‌های مؤثر در مدارس و دانشگاه‌ها و همچنین ترویج رسانه‌ای است تا نسل‌های آینده با مفهوم و اهمیت استقلال سیاسی به‌خوبی آشنا شوند.

۲. تقویت نظام اقتصادی مستقل: شناسایی و تقویت صنایع داخلی و اتکای به منابع داخلی می‌تواند به خودکفایی اقتصادی و در نتیجه، به استقلال سیاسی کمک شایانی کند؛ دولت باید با ارائه تسهیلات و مشوق‌های مناسب، راه را برای رشد و توسعه صنایع بومی هموار کند.

۳. تقویت فعالیت‌های دیپلماتیک مستقل: لازم است دیپلماسی کشور بر پایه استقلال سیاسی و منافع ملی بنا شود. این تغییر رویکرد به تقویت موقعیت بین‌المللی جمهوری اسلامی و افزایش قدرت چانه‌زنی در عرصه‌های جهانی منجر خواهد شد.

۴. توجه به عدالت اجتماعی: عدالت اجتماعی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی پیشرفت باید در سیاست‌گذاری‌ها مدنظر قرار گیرد. باید به‌گونه‌ای عمل کرد که در تمامی زمینه‌ها، رشد و توسعه برابر برای همه اقشار جامعه فراهم باشد.

۵. توسعه همبستگی ملی: همبستگی و اتحاد ملی باید در راستای تحقق استقلال سیاسی و پیشرفت تقویت شود. برای این مهم، نیاز به رویدادهای اجتماعی، فرهنگی و علمی است که همه اقشار جامعه را به هم نزدیک کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع:

- قرآن کریم
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۸-۱۴۰۴). بیانات از سال‌های ۱۳۶۸ الی ۱۴۰۴.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷). بیانیه گام دوم انقلاب.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸). *تمدن نوین اسلامی*. انتشارات سایه‌ساز.
- خودنگاری، یوسف (۱۳۸۴). نقش انقلاب اسلامی در استقلال سیاسی ایران. انتشارات انقلاب اسلامی.
- سعیدی، روح‌الامین (۱۳۹۴). *استقلال آزادی در مقیاس یک ملت*، تهران: خبرگزاری تسنیم.
- منصوری، جواد (۱۳۷۴)، *فرهنگ استقلال*، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
- حسینی زاده، سید محمد علی (۱۳۸۳). *نظریه گفتمان و تحلیل سیاسی*، فصلنامه علوم سیاسی، شماره ۴.
- یوسف زاده، حسن؛ نظری، محمد علی (۱۳۹۷). *مبانی پیشرفت در اندیشه آیت‌الله جوادی آملی*، تهران: نشر الگوی پیشرفت.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی